СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Юлиана Младенова Матеева

на дисертационен труд на тема: „Превенция в системата за правосъдие по отношение на непълнолетните в Република Казахстан”, разработен от Индира Киримжановна Куанишева, докторант в докторска програма „Криминология“ към катедра „Наказателноправни науки” в Юридическия факултет на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“

Изборът на такава тема е позволил на докторанта едновременно да докаже добро познаване на законодателството и световните стандарти, установени за непълнолетните и да проведе емпирично изследване с формулиране на обосновани предложения. В същото време, темата безспорно е винаги актуална и изборът й може да бъде положително оценен. Данните за повишаване дела на престъпността на непълнолетните спрямо общите данни за престъпността доказват, че в Република Казахстан, също както и у нас, е налице рязък скок на престъпленията, извършени от непълнолетни.

В структурно отношение дисертационният труд е решен по следния начин: увод, три глави и заключение с общ обем от 347 страници. В основния текст са поместени 19 таблици.

Библиографската справка включва 136 заглавия на български, руски и английски език. Към дисертацията има и шест приложения.

Предпоставка за пълноценното разгръщане на темата е правилно подбраната структура. Закономерно най-напред в първа глава е разгледано състоянието, причините и условията за престъпността на непълнолетните в Република Казахстан, във втора - превенцията на престъпността сред непълнолетните в системата на младежко правосъдие в страната, а трета е посветена на чуждестранния опит в превенцията на престъпността сред непълнолетни.

В първа глава докторантът разглежда тенденциите в престъпността на непълнолетните в Казахстан, както и особеностите на личността на непълнолетния правонарушител. Особена интерес представляват социално-демографските показатели, които оказват съществено влияние върху формирането на противоправно поведение. Ясно е обозначено какво именно е въздействието на всеки от тези фактори върху детето в конфликт със закона. Особено внимание сред идеологическите фактори, при това съвсем заслужено, е отделено на игрите на смъртта, идеализирането на отрицателните персонажи от филмовото изкуство, кибербулинга, въвличането в деструктивни общества, идеологията на потребителството.

Втора глава е посветена на превенцията на младежката престъпност. Описан е начинът, по който от 2001 г. в Казахстан е внедрен проектът „Ювенална юстиция“. Очертана е ролята на ювеналната юстиция за превенцията на престъпността на непълнолетните. Посочени са основните гаранции за правата на подрастващите, с които представителите на ювеналната полиция са длъжни да се съобразяват. На следващо място е разгледана Комисията по защита правата на непълнолетните. Откроени са както проблемите в нейната дейност, така и възможностите за тяхното преодоляване, напр. приемането на специален закон, който да урежда статута, структурата, функциите й и взаимодействието с другите субекти в системата на превенцията на такива прояви. Внимание е отделено и на ювеналния съд и ролята на превенцията в неговата дейност. Тук докторантът предлага допълване каталога от процесуалните права на непълнолетния с нови. На следващо място са разгледани начините за повишаване на ефективността на превенцията на съвременните престъпления, извършвани от непълнолетни. Откроени са съществуващите проблеми и недостатъци на системата за младежко правосъдие като недостатъчната съгласуваност на нормативните разпоредби, регулиращи дейността на различните субекти в системата на ювеналната юстиция, формалния подход към превантивната работа, недостатъчното

ниво на междуинституционално взаимодействие, ограничеността на ресурсите и кадровото осигуряване. Подчертава се значението на прилагането на системен подход, обединяващ правни, социални и педагогически мерки за въздействие.

Емпиричното изследване, проведено сред специалисти от Жамбилска област в Република Казахстан позволява на докторанта да направи извод, че според практиците профилактиката на престъпността на непълнолетните, съдейки по дейността на съответните структури, е на средно ниво.

Трета глава разглежда чуждестранния опит в превенцията на престъпността сред непълнолетни. Тя разбираемо започва с изследване на Пекинските правила и ръководните принципи от Рияд, след което са анализирани относимите разпоредби от Конвенцията за правата на детето. Интересно е проучването на опита на няколко държави-членки на ЕС в областта на превенцията на престъпността сред непълнолетните и по-точно на Германия, Франция и България. Като характеристика на европейския модел е откроена висока степен на взаимодействие между институциите и развита система за социална подкрепа на семейството и децата. Посочва се, че приоритетно пред наказанията се прилагат възпитателните и рехабилитационните мерки.

Според докторанта отделни елементи от европейския опит могат да послужат за модел при усъвършенстването на системата за превенция на престъпността сред непълнолетните в Република Казахстан.

Направен е изводът, че ефективната превенция на престъпността на непълнолетните е възможна само при прилагане на комплексен подход, включващ както правни мерки, така и социална, психологическа и образователна подкрепа за младежите с активното участие на семейството и местната общност.

Представената дисертация е на високо ниво, за която докторантът и научният ръководител трябва да бъдат поздравени. Написаното е стегнато и прецизно, докторантът борави свободно с наказателноправната материя. Умее да изгражда и защитава собствени научни тези. Авторът не оставя читателя в недоумение относно позицията си – изразява я обрано, ненатрапчиво, но категорично и обосновано.

Като вътрешен рецензент, отправих някои бележки към докторанта, които с удовлетворение забелязвам, че са съобразени в окончателния текст на дисертацията.

Авторефератът е съставен по всички правила на жанра и коректно отразява есенцията на дисертацията. Той включва списък с внушителните на брой 11 публикации, осем от които са изцяло авторски, а три – в съавторство. Те несъмнено са

доказали трайния интерес на докторанта към темата и са осигурили нужната разгласа на този интерес.

Считам, че трудът удовлетворява напълно всички изисквания на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ: съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични познания, както и способност за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

В заключение, представеният труд на тема „Превенция в системата за правосъдие по отношение на непълнолетните в Република Казахстан“, разработен от Индира Киримжановна Куанишева, докторант в докторска програма „Криминология“ напълно удовлетворява законовите изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ и ще подкрепя положително решение на научното жури в този смисъл.

10.10.2026г. Изготвил становището:

/проф. д-р Юлиана Матеева/